

۲) آیا وجود رابط در ذهن موجود است؟ به نظر می‌رسد مخالفینی در این امر وجود ندارد ولی جای این بحث،

باقی است که آیا این وجود رابط دارای «ماهیت» هست یا نه؟

نکته: اینکه وجود رابط ماهیت ندارد، در کلام بسیاری از بزرگان مورد اشاره قرار گرفته است.^۱ و لذاست که می

توان گفت احتمالاً مراد کسانی که می‌گویند «از دیدگاه مرحوم اصفهانی حروف وضع شده اند برای ماهیت وجود رابط»

آن است که حروف برای «مفهوم وجود رابط» وضع شده است.

به عبارت دیگر:

- اگر مراد آن است که «وجود رابط ذهنی» و «وجود رابط خارجی»، دارای ماهیت مشترک هستند (همانطور که

زید در ذهن و در خارج، وحدت ماهوی دارند) باید گفت که وجود رابط دارای ماهیت نیست (نه در ذهن و نه در

خارج)

- ولی اگر مراد آن است که این وجود رابط باعث پیدایش مفهومی غیر مستقل در ذهن می‌شود، می‌توان این سخن

را از اشکال مذکور مبری دانست.

باید توجه داشت که «ماهیت نداشتن» به معنای «مفهوم نداشتن» نیست، چنانکه بسیاری از مفاهیم ذهنی دارای

ماهیت نیستند (مثل مفهوم وجود، مفهوم کلی، مفهوم وحدت ..) و لذاست که که جای این سؤال باقی است که وجود رابط

- در حالیکه یقیناً ماهیت ندارد و یقیناً مفهوم مستقل هم ندارد - آیا دارای مفهوم غیر مستقل می‌باشد؟

مرحوم طباطبایی در حاشیه خود بر کفایه وجود رابط را دارای مفهوم غیر مستقل می‌داند:

«فالحق أن يقال أن المعنى الحرفي ما ينتزع من «وجوده في غيره» و اللفظ الدال عليه حرف»^۲

توضیح:

معنای حرف، مفهومی است که از «وجود فی غیره» [وجود رابط] انتزاع می‌شود و حرف حاکی از آن مفهوم غیر

مستقل است.

توجه شود که «غیر مستقل بودن این مفهوم» به آن معنی است که آن را نمی‌توان به طور مستقل لحاظ کرد و حتماً

باید در ضمن مفاهیم اسمی و مستقل، لحاظ شوند.

پس: نظر مرحوم اصفهانی طبق تقریر شهید صدر و آیت الله وحید را می‌توان با تغییر «ماهیت» به «مفهوم غیر

مستقل» از اشکالات مبنایی (که وجود ماهیت را برای وجود رابط، منکر است) مبری نمود.

۱. نهاية الحكمة؛ همان / المباحث الاصولية؛ ج ۱ ص ۳۸۷

۲. الحاشية على الكفاية؛ ص ۲۷

